

Henryk Szeloch

Powstanie i główne formy działalności Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w służbie idei chrześcijańskiego miłosierdzia

Warszawskie Studia Pastoralne 18, 265-288

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. HENRYK SZELOCH*

**POWSTANIE I GŁÓWNE FORMY
DZIAŁALNOŚCI CARITAS ARCHIDIECEZJI
WROCŁAWSKIEJ W SŁUŻBIE IDEI**

*The creation and main forms of work of the Wrocław
Archdiocese Caritas in serving the idea of Christian
mercy*

Wstęp

W przyszłym roku przypada srebrny jubileusz powstania i działalności Caritas Archidiecezji Wrocławskiej. Jest więc dobra okazja do tego, abym w niniejszym artykule już dziś ukazał Czytelnikowi najważniejsze strony pracy tej najstarszej z powołanych w 1989 i 1990 roku diecezjalnych organizacji charytatywnych funkcjonujących w Kościele w Polsce.

„Caritas Archidiecezji Wrocławskiej stara się być domem dla ludzi potrzebujących wsparcia, a jednocześnie jest przed-
sionkiem do tego większego domu, jakim jest Kościół. Ma więc w duchu przykazania miłości bliźniego, budować więzi pomiędzy ubogimi i zamożnymi, między chorymi i zdrowymi, niepełnosprawnymi i sprawnymi, niezaradnymi i tymi, którzy

dobrze sobie w życiu radzą”¹ napisał we wstępie do książki dedykowanej przez Caritas Archidiecezji Wrocławskiej księdzu arcybiskupowi Marianowi Gołębiewskiemu – metropolicie wrocławskiemu ksiądz biskup Edward Janiak – obecny ordynariusz kaliski.

Niedawny jeszcze, długoletni wikariusz generalny Archidiecezji Wrocławskiej podkreśla w swoim słowie, że „budowanie relacji właściwych dla Kościoła, który jest naszym domem, nie może omijać działalności charytatywnej. Nie może dokonywać się bez konkretnych dzieł miłosierdzia, w które angażuje się wspólnota na rzecz ludzi potrzebujących wsparcia. Trzeba głodnych nakarmić, spragnionym dać pić, przybyszów przyjąć, nagich przyodziać, chorych odwiedzić i pójść do tych, którzy są w więzieniu. Troska o ludzi chorych, cierpiących i ubogich – pisze dalej pierwszy dyrektor archidiecezjalnej Caritas we Wrocławiu² – zawsze zajmowała ważne miejsce w życiu Kościoła. Również na początku trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa, gdy rozbrzmiewa wołanie o nową ewangelizację, nie traci ona na aktualności. Tę troskę w Kościele Wrocławskim, w jedności z jego Biskupem, we współpracy z innymi kościelnymi i świeckimi instytucjami charyta-

* Urodzony 18 stycznia 1962 r. we Wrocławiu.

Kapłan Archidiecezji Wrocławskiej (święcenia kapłańskie – 21.05.1988 r.). Doktor nauk teologicznych (teologia pastoralna). Pełnomocnik Rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu ds. UTW i dyrektor tych studiów przy Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. Proboszcz Parafii p.w. NMP Królowej Polski w Jelczu – Laskowicach. Adres: ul. Oławska 265. 55-220 Jelcz – Laskowice. Telefon: (71) 318-81-03 / 664083529. Adres poczty elektronicznej: heszel@wp.pl

¹ E. Kłak (red.), Caritas Archidiecezji Wrocławskiej 2012, Wrocław 2012, s. 5.

² Bp Edward Janiak organizował Caritas Archidiecezji Wrocławskiej i był jego pierwszym dyrektorem.

tywnymi i w łączności ze wszystkimi ludźmi dobrej woli pełni właśnie Caritas Archidiecezji Wrocławskiej”³ – służąc w ten sposób idei chrześcijańskiego miłosierdzia.

Czym jest to chrześcijańskie miłosierdzie?

Słowo miłosierdzie jest słowem pochodzenia łacińskiego. Łacińskie *miseri cordia*: miseri cor dare – znaczy tyle, co *biednemu serce dać*. Miłosierdzie chrześcijańskie jest formą miłości bliźniego wyrażającą się we współczuciu, solidarności i gotowości pomagania ludziom znajdującym się z własnej lub cudzej winy albo też z racji uwarunkowań losowych w potrzebie, której nie są w stanie sami zaspokoić. W praktyce miłosierdzie chrześcijańskie polega na udzielaniu pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb egzystencjalnych i rozwojowych człowieka. Jako cnota społeczna i zasada życia społecznego stanowi ona istotne dopełnienie sprawiedliwości. Źródło swoje odnajduje w miłosierdziu Boga⁴.

Miłosierdzie chrześcijańskie starano się zdefiniować już w czasach patrystycznych. Św. Augustyn definiuje to pojęcie jako „przykre odczucie nędzy bliźniego, przez co jesteśmy skłonni, by mu pomóc, o ile to możliwe” (*De civitate Dei*). Wielki myśliciel średniowieczny – św. Tomasz z Akwinu nazywa miłosierdzie chrześcijańskie cnotą przyporządkowaną miłości bliźniego, która polega na świadczeniu dobroci potrzebującym przez współczucie i zyczliwość okazywaną w rozmaitej formie⁵.

Ważkie, bardziej współczesne treści do refleksji o miłosierdziu chrześcijańskim wnosi teologia posoborowa. Według

³ E. Kłak (red.), *Caritas ...*, dz. cyt., s. 5.

⁴ J. Wał, *Miłosierdzie chrześcijańskie*, [w:] R. Kamiński (red. nacz.), *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin 2006, s. 486.

⁵ Tamże.

encykliki *Dives in misericordia*, która stanowi owoc tej teologii – miłosierdzie chrześcijańskie w swoim właściwym i pełnym kształcie objawia się jako dowartościowanie, wydobywanie dobra spod wszelkich nawarstwień zła, które jest w świecie i w człowieku⁶.

W takim rozumieniu dobrem jest sam człowiek i jego godność, a miłosierdzie chrześcijańskie polega na umiłowaniu człowieka, które owocuje wysiłkiem na rzecz naprawy negatywnych uwarunkowań ludzkiej egzystencji⁷.

1. Początki i trudne lata działalności Caritas

Kościół od początku swego istnienia spieszył z pomocą ubogim i potrzebującym. Dobroczynność jest wpisana w chrześcijaństwo, w nim znajduje swoje korzenie i siły przekazywane nam wszystkim przez Syna Bożego.

Dla każdego wierzącego oczywiste jest, że skłonność do pomagania przypisana jest naturze człowieka stworzonego na obraz i podobieństwo Boże. Dlatego ludzie realizują się w pełni, dając siebie innym. Robili to przez wieki, każdy na swój sposób. Dopiero pod koniec XIX wieku podjęto próby połączenia sił i stworzenia instytucji dobroczynnej kierowanej centralnie jaką jest dzieło Caritas.

W 1929 roku powstał w Polsce Instytut Caritas jako ogólnokrajowy organ koordynujący działalność Caritas diecezjalnych. W latach trzydziestych powstawały one sukcesywnie w całym kraju. Ogarniały swoim wpływem wszystkie podmioty kościelne podejmujące pracę charytatywną, a więc zakony, stowarzyszenia katolickie, sodalicje, bractwa itp.

⁶ DiM 6.

⁷ J. Wał, *Miłosierdzie chrześcijańskie*, dz. cyt., s. 487.

W czasie okupacji niemieckiej Kościół nadal prowadził działalność dobroczynną, która po wyzwoleniu jeszcze się nasiliła z powodu ogromu potrzeb. Prawie każda rodzina podczas wojennej zawieruchy poniosła straty i więcej było ofiar niż ludzi, którzy nie potrzebowali żadnego wsparcia⁸.

Spowodowany skutkami walk i okrucieństw najeźdźców dynamiczny rozwój dobroczynności Kościoła został brutalnie przerwany decyzjami władz komunistycznych. W 1950 r. zlikwidowały one Caritas kościelną i przekazały cały jej majątek reżimowemu Zrzeszeniu Katolików Świeckich „Caritas”. Celowo wprowadzono mylącą zbieżność nazw organizacji niemających ze sobą nic wspólnego.

Pracę charytatywną kontynuowały zakony i parafie. Niestety, jej zakres został mocno ograniczony i w dużej mierze uzależniony od czynników państwowych. Wprowadzało to spory zamęt i niejasność sytuacji. Kościół starał się jednak – na ile było to możliwe – wybrnąć z kłopotliwego układu.

Niektóre zadania Caritas przejęła wówczas Komisja Episkopatu do spraw Duszpasterstwa Miłosierdzia. Na przykład każdego roku organizowała ona Tygodnie Miłosierdzia. Natomiast parafie wzięły na siebie udzielanie konkretnej pomocy oczekującym jej osobom. Po roku 1980 Komisję do spraw Duszpasterstwa Miłosierdzia zastąpiła Komisja Charytatywna Episkopatu Polski. Jej przedstawiciele podejmowali rozmowy w ważnych dla dobroczynności sprawach. Nieocenioną rolę w tych trudnych czasach odegrał śp. bp Czesław Domin. Stał się on jednym z twórców odradzającej się Caritas. To do niej trafiały dary zagraniczne i ona rozdzielała je wśród najbardziej

⁸ Por. J. Majka, Kościelna działalność dobroczynna w Polsce w XIX w. i w pierwszej połowie XX w., [w:] J. Krucina (red.), *Miłość miłosierna*, Wrocław 1985, s. 258–278.

potrzebujących wsparcia⁹. W 1986 roku Episkopat wydał dokument, na którego podstawie zaczęto tworzyć parafialne zespoły charytatywne. Początkowo przejęły one odbiór i dziełnie darów wciąż napływających z zagranicy. Z upływem czasu zaczęły podejmować różnego rodzaju działania pomocowe. Zespoły charytatywne powstawały w coraz większej liczbie wspólnot, choć kształtowało się to różnie w poszczególnych regionach Polski.

2. Reaktywowanie kościelnej Caritas

Rok 1989 był przełomowy w odradzaniu się działalności społecznej Kościoła. Ustawa z 17 maja 1989 r. zezwoliła na utworzenie Caritas Polskiej i diecezjalnych. Od tego momentu zaczęło się reaktywowanie dawnych struktur charytatywnej organizacji kościelnej.

Kolejno odradzały się one we wszystkich diecezjach. 10 października 1990 roku powołano Caritas Polską będącą organem koordynującym wspólne działania charytatywne, obejmujące swoim zasięgiem cały kraj lub pomoc udzielaną poza jego granicami. Zamieszanie wywołane po roku 1950 przez władze komunistyczne sprawiło, że Caritas nigdy nie odzyskała kształtu sprzed jej likwidacji. W jej organizacyjne ramy nie powróciły zgromadzenia zakonne, nieprzerwanie zajmujące się dobroczynnością także pod komunistycznymi rządami. Nie obejmuje ona także stowarzyszeń katolickich.

⁹ Biskup Czesław Domin – rozmówiony w miłosierdziu, [w:] www.koszalin.caritas.pl; W. Przygoda, Caritas Polska, [w:] R. Kamiński (red. nac.), *Leksykon ...*, dz. cyt., s.120.

Reaktywowana Caritas tylko szcątkowo odzyskała swoją tożsamość w postaci parafialnych zespołów charytatywnych, rewindykowanych nieruchomości i niektórych placówek. W rzeczywistości diecezjalne Caritas tworzone były od podstaw, a i fundamenty, na których powstawały, zostały mocno nadwątlone. Mimo to większość z nich sukcesywnie rozszerza zakres swoich działań i wzbogaca formy pomocy.

Caritas Polska, będąca centralną duszpasterską instytucją dobroczynną podlegającą Episkopatowi Polski, koordynuje wiele działań podejmowanych przez Caritas diecezjalne. Inne ogólnopolskie programy pomocowe, nadzorowane i koordynowane przez Caritas Polską to: „Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom”, „Chlebki Wielkanocne”, „Jałmużna Wielkopostna”, „Znicze”, „Kromka Chleba”, akcja wakacyjna Caritas, biura aktywizacji bezrobotnych, akcja dożywiania. Podczas największych klęsk żywiołowych, jakich doświadczyli mieszkańcy różnych regionów naszego kraju, Caritas Polska często jako pierwsza i jedyna udzielała natychmiastowej pomocy, która potem przeradzała się w długotrwały i kompleksowy program likwidacji zniszczeń i odbudowy¹⁰.

3. Powołanie Caritas Archidiecezji Wrocławskiej i początki jej działalności

Archidiecezja Wrocławska zajmuje obszar 8.850 km kwadratowych. W blisko 300 parafiach mieszka 1.164.200 osób. W kilkudziesięciu placówkach pomocowych oraz w Centrali Caritas Archidiecezji Wrocławskiej pracuje 800 osób zaangażowanych zawodowo i charytatywnie w dzieło miłosierdzia

¹⁰ O nas, [w:] www.caritas.pl

Kościoła wrocławskiego. Dnia 16 listopada 1989 r. ukazał się Dekret Metropolity Wrocławskiego powołujący do istnienia Caritas Archidiecezji Wrocławskiej. Działalność Caritasu Archidiecezji Wrocławskiej polecona została opiece Świętych Patronów Dolnośląskiej Ziemi, a zwłaszcza Św. Jadwidze Śląskiej¹¹.

Patronka Caritas Archidiecezji Wrocławskiej – św. Jadwiga Śląska – urodziła się około roku 1174 na zamku Andechs w Bawarii. Jej rodzicami byli Bertold i Agnieszka, hrabiowie Andechs, którzy również tytułowali się książętami Meranii, Kreocji i Dalmacji. Mając dwanaście lat została poślubiona przez wrocławskiego księcia **Henryka Brodatego**, z którym miała pięcioro dzieci: Konrada, Henryka, Agnieszkę, Zofię i Gertrudę. Rodzina była bardzo religijna i dbała o rozwój Kościoła między innymi poprzez **fundowanie kościołów i klasztorów**, w tym kościoła pw. św. Bartłomieja w Trzebnicy koło Wrocławia. Święta znana była z **niezwykłej litości** dla ludzi chorych i ubogich. Prowadziła działalność dobroczynną, zorganizowała wędrowny szpital dla ubogich, ufundowała szpital dla trędowatych w Środzie Śląskiej. W życiu osobistym z wielką pokorą przyjmowała wszelkie trudności. Ogromnym ciosem była śmierć syna Henryka Pobożnego, który poległ jako dowódca wojsk chrześcijańskich w walce z Mongołami pod Legnicą w roku 1241. Po śmierci męża w roku 1238 zamieszkała w ufundowanym przez siebie klasztorze sióstr cysterek w Trzebnicy gdzie jej córka Gertruda była przeoryszą.

Zmarła w opinii świętości 15 października 1243 roku i została pochowana w kościele św. Bartłomieja w Trzebnicy. **Ka-**

¹¹ H. Gulbinowicz, Dekret powołania Caritas Archidiecezji Wrocławskiej z dn. 16.11.1989 r., L. dz. 4210/89, [w:] Archiwum Caritas Archidiecezji Wrocławskiej.

nonizowana została przez papieża Klemensa IV w dniu **26 marca 1267 roku**. Grób świętej Jadwigi odwiedzali monarchowie i ich żony: Władysław Łokietek, król węgierski Maciej Korwin, żona późniejszego króla Stanisława Leszczyńskiego Katarzyna Opalińska. W roku 1680, na prośbę króla Jana III Sobieskiego i jego żony, papież Innocenty XI rozszerzył kult św. Jadwigi Śląskiej na cały Kościół Katolicki. Po tym wydarzeniu zaczęto czcić Świętą w innych regionach Polski. Kościół czci św. Jadwigę w dniu 16 października, a jej imię wymienia się w Litanii do Wszystkich Świętych. Św. Jadwiga jest również **główną patronką Śląska i całej Archidiecezji Wrocławskiej**¹².

Według Statutu Caritas Archidiecezji Wrocławskiej jest duszpasterską instytucją charytatywną archidiecezji wrocławskiej, nawiązującą w swojej działalności do tradycji Caritas sprzed roku 1950. Służy pomocą Kościołowi diecezjalnemu w wypełnianiu posłannictwa chrześcijańskiej dobroczynności w Polsce i poza jej granicami.

Na początku lat osiemdziesiątych Kardynał Henryk Gulbinowicz ustanowił Arcybiskupi Komitet Charytatywny i Wrocławskie Towarzystwo Opieki nad Więźniami. W nawiązaniu do najlepszych i najstarszych tradycji Kościoła katolickiego na Dolnym Śląsku Metropolita 16 listopada 1989 roku reaktywował, rozwiązana przez władze komunistyczne, Caritas Archidiecezji Wrocławskiej. Dyrektorem został ks. dr Edward Janiak, obecny ordynariusz kaliski, który przez 7 lat tworzył struktury Caritas i inaugurował kolejne dzieła charytatywne. Pierwsza siedziba mieściła się w małym pokoju Domu Księży Emerytów przy ul. Katedralnej 12. Ks. E. Janiak rozpoczął tworzenie struktur i placówek Caritas. Powstały

¹² Por. W. Zaleski, *Święci na każdy dzień*, Warszawa 1989, s. 630-633.

pierwsze kuchnie dla bezdomnych, Parafialne Zespoły Charytatywne, Dom Opieki oraz Centrum Pomocy Migrantom i Uchodźcom. Przekazywano sprzęt specjalistyczny dla szpitali, organizowano dożywianie dzieci i młodzieży w szkołach. Zakupiono pierwszy ośrodek kolonijny w Ulinii nad morzem. Rozpoczęła się Akcja „Wigilijnego Dzieła Pomocy Dzieciom”¹³.

Gdy ks. E. Janiak został biskupem, jego miejsce zajął ks. dr Adam Dereń, późniejszy dyrektor Caritas Polska. Pracę we Wrocławskiej Caritas zaczął w trudnym okresie wielkiej powodzi. Organizując wszechstronną pomoc dla jej ofiar dostrzegł wiele obszarów biedy i bezradności ludzkiej. Ukierunkowało to i zintensyfikowało jego działania. W czasie ośmiu lat, gdy ks. A. Dereń kierował Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, zaczęły działać kolejne jadłodajnie, nowe ośrodki kolonijne, domy opieki, Parafialne Zespoły Caritas. Powstały świetlice środowiskowe, stacje opieki, warsztaty terapii zajęciowej. Caritas podjęła się prowadzenia dwóch szkół. Nawiązała też współpracę z Siostrami Skalabryniankami, które na jej zaproszenie przybyły do Wrocławia, by zajmować się migrantami. Po przejściu ks. Adama Derenia do Warszawy, przez rok pracą Caritas kierował ks. dr Mirosław Kiwka, następnie funkcję tę pełnił ks. mgr Tomasz Burchardt, a obecnie ks. mgr Janusz Jastrzębski.

4. Caritas Wrocławska w służbie dzieciom i młodzieży

Szczególne miejsce w Caritas zajmują dzieci i młodzież pochodzące ze środowisk nacechowanych ubóstwem i patologią

¹³ Początki działalności Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, [w:] Archiwum Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, s. 1.

społeczną. Dla nich prowadzone są świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne, których zadaniem jest socjalizacja i wychowanie dzieci zagrożonych patologią. Pracownicy i wolontariusze pomagają im w zaspokojeniu potrzeby bezpieczeństwa, akceptacji, budowy poczucia własnej wartości oraz udzielają pomocy psychologicznej. Dzieci uczą się, bawią, otrzymują posiłki, a w czasie wakacji wyjeżdżają na kolonie letnie. Ten proces dydaktyczno-terapeutyczny polega na uczeniu dobra poprzez podejście do podopiecznych w miłości, łagodności i akceptacji oraz stworzenie klimatu rodzinnego. Caritas realizuje również program dożywiania dzieci i młodzieży w szkołach. Tą formą pomocy w ostatnim roku szkolnym objęto uczniów z kilkuset placówek oświatowo – wychowawczych Dolnego Śląska¹⁴. Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, jako pierwsza w kraju podjęła się prowadzenia szkół podstawowych, którym groziła likwidacja. W placówkach tych pracują wykwalifikowani pedagodzy, którzy zapewniają dzieciom wszechstronny rozwój. Uczniowie biorą udział w dodatkowych, bezpłatnych zajęciach językowych, informatycznych, tanecznych, teatralnych, muzycznych, plastycznych i innych. Szkoły Caritas stwarzają uczniom możliwość prezentacji osiągnięć i sukcesów podczas konkursów na szczeblu szkolnym, gminnym i powiatowym. Dzieci czują się w nich bezpiecznie, nie ma tam przemocy i narkotyków. We wrześniu 2001 roku Wrocławska Caritas przejęła Szkołę Podstawową w Wirach, której groziło zamknięcie. Z pomocą rodziców wykonała tam wiele remontów, zadbała o wyposażenie placówki, jej dobre funkcjonowanie i rozwój. W tym czasie szkoła przyjęła imię Jana Pawła II i rozwinęła swoją działalność wprowadzając

¹⁴ Zadania Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, [w:] Archiwum Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, s. 2.

wiele zajęć pozalekcyjnych. Od 2004 roku placówka prowadzona jest przez Caritas Diecezji Świdnickiej, która przejęła ją w 2004 roku po wydzieleniu z Archidiecezji Wrocławskiej nowej Diecezji Świdnickiej¹⁵. Pod opieką Caritas Archidiecezji Wrocławskiej nadal pozostała Szkoła Podstawowa w podwrocławskich Kotowicach. Podczas tragicznej powodzi w 1997 uległa ona olbrzymim zniszczeniom. Woda sięgająca powyżej dwóch metrów stała trzy tygodnie. Nie uratowało się nic. W naprawianiu szkód włączyły się różne instytucje, firmy i osoby prywatne. Mimo to w 2001 r. radni gminy Święta Katarzyna podjęli uchwałę o likwidacji szkoły. Rodzice, nie mogąc się pogodzić z tą decyzją, zwrócili się do Metropolity Wrocławskiego z prośbą o wsparcie inicjatywy utworzenia Katolickiej Szkoły Podstawowej w Kotowicach. 28 czerwca 2002 r. Kard. H. Gulbinowicz prowadzenie placówki zlecił Caritas Archidiecezji Wrocławskiej. Po uzyskaniu zgody władz oświatowych i lokalnych, Caritas podpisała 9 sierpnia 2002 r. umowę z Zarządem Gminy Święta Katarzyna, który użył nieruchomości, wyposażenia, sprzętu i pomocy dydaktycznych. Od roku 2002 szkoła jest Szkołą Katolicką i prowadzi aktywną działalność dydaktyczno-wychowawczą. 22 czerwca 2004 roku Caritas Archidiecezji Wrocławskiej nadała szkole imię Księdza Jana Twardowskiego. Od tego momentu działalność szkoły jest ściśle związana i inspirowana twórczością Patrona. W dniu jego święta Abp Marian Gołębiewski wręczył szkole sztandar¹⁶. Katolicka Szkoła Podstawowa w Kotowicach wychowuje młodzież w poszanowa-

¹⁵ Tamże, s. 10.

¹⁶ Zob. Kronika Katolickiej Szkoły Podstawowej im. ks. Jana Twardowskiego w Kotowicach, [w:] Archiwum Katolickiej Szkoły Podstawowej im. ks. Jana Twardowskiego w Kotowicach, ss. 17, 26, 31.

niu chrześcijańskich wartości, tradycji, historii i kultury narodowej, ucząc jednocześnie otwartości i szacunku dla innych kultur i narodów. Wspomaga rozwój osobowy ucznia w wymiarze intelektualnym, społecznym, zdrowotnym, estetycznym, moralnym i duchowym. Tworzy pozytywnie oddziałujące środowisko wychowawcze i wspiera w tym rodziny. Umożliwia uczniom potrzebującym pomocy indywidualne wsparcie. Wszyscy nauczyciele posiadają pełne kwalifikacje i stale doskonałą umiejętności zawodowe. Szkoła włącza się w życie społeczności lokalnej. Nie tylko w ramach Tygodnia Miłosierdzia oraz Światowego Dnia Chorego uczniowie jeżdżą do Domów Pomocy Społecznej w Oławie oraz Świętej Katarzynie prezentując programy artystyczne, ale także prowadzą zajęcia integracyjne z pensjonariuszami. Corocznie przed świętami placówka organizuje zbiórkę żywności dla najbardziej potrzebujących rodzin uczniów. W ramach programu „I ty możesz zostać Świętym Mikołajem” pozyskuje przybory szkolne i zabawki dla wychowanków rodzinnych domów dziecka. Bierze udział w akcjach „Sprzątanie świata”, „Góra Grosza”, „Pomoc ofiarom Tsunami”. Przygotowuje uroczystości i imprezy o charakterze środowiskowym: potyczki rodzinne, pasowanie na ucznia, Mikołajki, wigilię szkolną, koncerty bożonarodzeniowe, bal karnawałowy, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Matki, festyny rodzinne, kawiarenki literackie poezji Patrona, Dzień Dziecka, festiwal osiągnięć ucznia¹⁷.

Caritas Archidiecezji Wrocławskiej swoją opieką obejmuje wielką rzeszę ludzi bezdomnych i żyjących w obszarze skrajnego ubóstwa. Prowadzi dla nich jadalnię, które wydają codziennie kilkaset gorących posiłków. Można je spożyć na

¹⁷ E. Janiak, Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, [w:] M. Biskup (red.), Kościół naszym domem - diecezja rodziną, Wrocław 2011, s. 256-257.

miejscu lub wziąć do domu dla wielodzietnych rodzin. Od 1999 roku działa we Wrocławiu Centrum Socjalne Caritas, które oprócz ciepłych posiłków zapewnia swoim podopiecznym także ubrania, środki czystości, urządzenia gospodarstwa domowego, meble i inne niezbędne przedmioty. Wielu bezdomnych i ubogich korzysta z uruchomionej w 2000 roku łaźni, dzięki czemu mogą zadbać o elementarne potrzeby higieny osobistej. Tam otrzymują także odzież i obuwie. Wrocławska Caritas stale ma pod swoją opieką rodziny wielodzietne, dysfunkcyjne lub borykające się z różnymi problemami. Udziela im wszelkiej pomocy w najtrudniejszych okresach w roku, na przykład zimą i przed świętami. Nie zapomina o ich dzieciach podczas ferii i wakacji, a także przez cały rok szkolny¹⁸.

5. Pomoc ludziom bezdomnym, ubogim, starszym i chorym

Wrocławska Caritas nie pozostaje obojętna na problem starości i choroby. W trzech prowadzonych przez nią domach opieki znajdują schronienie osoby w podeszłym wieku, chorzy somatycznie, a także upośledzeni intelektualnie i psychicznie. Dom Opieki św. Jadwigi Śląskiej Caritas Archidiecezji Wrocławskiej mieści się w pocysterskim kompleksie klasztornym w Henrykowie (gmina Ziębice, powiat Ząbkowice Śląskie)¹⁹. W 1997 roku południowa część oficyny zachodniej została zaadoptowana przez Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, a już 2 marca 1998 r. Kard. Henryk Gulbinowicz poświęcił gotową na przyjęcie podopiecznych placówkę. Pierwsi mieszkańcy

¹⁸ Tamże, s. 259-260.

¹⁹ Tamże, s. 254.

wprowadzili się do 24 marca 1998 r. Dom Opieki św. Jadwigi Śląskiej Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w Henrykowie jest niepubliczną placówką realizującą zadania pomocy społecznej dla osób przewlekle chorych. Obecnie przebywa w nim 70 mieszkańców – 40 kobiet i 30 mężczyzn. Obiekt dwukondygnacyjny, nie posiada barier architektonicznych, wyposażony jest w windę, system przyzywowo-alarmowy i alarmowo-przeciwożarowy. Umieszczenie placówki w obiekcie zamkniętym, w sąsiedztwie parku, pozwala na wykorzystanie terenu do spacerów, terapii oraz rekreacji. W domu znajdują się pokoje 2- 3- 4-osobowe, każdy z węzłem sanitarnym. Mieszkańcy mają do dyspozycji świetlicę, kaplicę, kącik telewizyjny, dużą jadalnię. Placówka zapewnia swoim podopiecznym aktywność fizyczną i umysłową. Terapia zajęciowa umożliwia im udział w zajęciach: muzycznych, plastycznych, praktycznych. Prowadzone są również zajęcia mające na celu aktywizację poprzez program indywidualnego wspierania mieszkańca. Pensjonariusze uczestniczą także w turnusach rehabilitacyjnych. Placówka zatrudnia wykwalifikowaną kadrę pracowników pierwszego kontaktu, wchodzących w skład zespołu terapeutyczno-opiekuńczego (terapeuci, rehabilitant, pielęgniarki, opiekunki, psycholog, pracownik socjalny, kapelan)²⁰.

Kolejną placówką opiekuńczą, prowadzoną przez Caritas Archidiecezji Wrocławskiej jest Dom Opieki im. ks. Jana Schneidera w Malczycach. Powstał on z inicjatywy Biskupa Edwarda Janiaka. Budynek wznoszono od 20 września 2002 r. do 20 czerwca 2003 r. Poświęcenia i otwarcia placówki dokonał 21 czerwca 2003 r. nuncjusz apostolski Abp Józef Kowalczyk, w obecności Kard. Henryka Gulbinowicza, metropolity wroc-

²⁰ Dom Opieki św. Jadwigi Śląskiej Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w Henrykowie, [w:] Archiwum Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, s. 2-5.

ławskiego, Biskupa polowego generała Sławoja Leszka Głódzia oraz biskupów pomocniczych z Wrocławia. Pierwszy pensjonariusz został przyjęty 1 sierpnia 2003 r. Jest to placówka o zasięgu ponadlokalnym, przeznaczona dla osób w podeszłym wieku. Architektura budynku przystosowana jest do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dom spełnia wszystkie wymagane standardy, a celem placówki jest zapewnienie mieszkańcom całodobowej opieki oraz zaspokojenie ich potrzeb bytowych, społecznych, kulturalnych i religijnych. Mieszkańcy Domu mają do dyspozycji dwuosobowe pokoje z łazienką oraz świetlice, kaplicę, salę terapii zajęciowej oraz terapii ruchowej. Objęci są całodobową opieką pielęgniarstwa i kompleksową opieką medyczną, którą sprawuje lekarz pierwszego kontaktu z miejscowego ośrodka zdrowia. Ponadto mają zapewnione konsultacje i porady specjalistyczne: okulisty, ortopedy, stomatologa, psychiatry, laryngologa, kardiologa i innych lekarzy. W każdym pokoju znajduje się alarm przyzywo- wy, dzięki któremu możliwa jest natychmiastowa pomoc. Placówka prowadzi rehabilitację w zakresie: kinezyterapii, fizykoterapii, masażu leczniczych. Terapia zajęciowa pomaga aktywizować mieszkańców. Odbywa się: biblioterapia, arteterapia, zajęcia plastyczne i relaksujące przy muzyce. Mieszkańcy wychodzą na grupowe spacer. Wykonane przez pensjonariuszy prace są wykorzystywane do dekoracji domu podczas uroczystości, takich jak urodziny i imieniny, rocznice, Dzień Babci i Dziadka, Andrzejki, Mikołajki, Sylwester, Dzień Seniora, Walentynki. W placówce znalazły zatrudnienie osoby, w większości przypadków bezrobotne z terenu o dużym nasileniu tego zjawiska²¹.

²¹ Dom Opieki im. Ks. Jana Schneidera Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w Malczycach, [w:] Archiwum Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, s. 2-4; E. Kłak, Caritas ..., dz. cyt., s. 44-47.

Wrocławska Caritas prowadzi również Dom Opieki w Dobroszycach, który działa od 2003 roku. Powstał z myślą o absolwentach Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, przejętego przez Caritas w 2002 roku.

W strukturach Caritas Archidiecezji Wrocławskiej działają stacje opieki, będące niepublicznymi podmiotami działającymi na podstawie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia na usługi z zakresu opieki zdrowotnej. Wypełniają one funkcje pielęgniarskie wobec rodziny i jej członków, w środowisku ich zamieszkania. Realizują także kompleksową, indywidualną opiekę nad kobietą i noworodkiem. Stanowią przykład właściwie rozumianego pielęgniarstwa i położnictwa środowiskowo-rodzinnego, opartego na najnowszych standardach. W powiązaniu ze stacjami opieki działają również poradnie konsultacyjno-rehabilitacyjne. Wyposażone w stacjonarny sprzęt dają możliwość rehabilitacji ruchowej osobom tego potrzebującym. Caritas Archidiecezji Wrocławskiej uczestniczy aktywnie w programach profilaktyki chorób nowotworowych. W 2000 roku zakupiła mobilny mammograf, dzięki któremu dociera do różnych miejscowości. Pacjentkami są kobiety z tak zwanej grupy ryzyka, mieszkające na terenie wsi i małych miasteczek. Nie brakuje wśród nich takich, którym diagnostyka przeprowadzona w odpowiednim czasie uratowała zdrowie, a nawet życie²².

Ważne miejsce w działalności charytatywnej prowadzonej przez Caritas Archidiecezji Wrocławskiej zajmują osoby niepełnosprawne. Dla nich prowadzone są specjalistyczne placówki, których zadaniem jest ogólny rozwój i poprawa sprawności, niezbędna do możliwie niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia w środowisku. W Ośrodku Szkolno-

²² Centrum Opieki Medycznej Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, [w:] Archiwum Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, s. 13-14.

-Wychowawczym w Dobroszycach, pomoc uzyskują osoby o obniżonej sprawności w sferze umysłowej, emocjonalno-motywacyjnej, a także wykonawczej. Podopiecznymi są przeważnie sieroty społeczne, których rodzice mają ograniczone, bądź całkowicie odebrane prawa rodzicielskie. Dla wielu z nich ośrodek jest domem rodzinnym, który zaspokaja potrzebę przynależności, uznania, zrozumienia i bezpieczeństwa. Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w Dobroszycach to najstarsza w powiecie oleśnickim placówka sprawująca od 100 lat opiekę nad dziećmi z upośledzeniem umysłowym. Wśród tego typu ośrodków wyróżnia się swoją bogatą historią, wielkością i wartością architektoniczną. Budynek wzniesiony w latach 1892-1894 przeznaczony był dla sierot. Opiekowały się nimi siostry elżbietanki z Wrocławia, siostry De Notre-Dame oraz bracia szkolni, którzy zajęli się ich kształceniem. Po II wojnie światowej obiekt przejęli księża salwatorianie, którzy oprócz placówki wychowawczej utworzyli Małe Seminarium Duchowne. Ówczesne władze sprawiły, że w 1960 r. przestało ono istnieć. Ponownie Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla dzieci i młodzieży upośledzonej umysłowo powstał w 1966 r. 1 września 2002 r. przejęła go Caritas Archidiecezji Wrocławskiej. Obecnie przebywa w nim ponad 100 wychowanków z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym i głębokim. W większości pochodzą oni z rodzin ubogich i dysfunkcyjnych lub są sierotami społecznymi. Ośrodek stanowi czasowe miejsce zamieszkania, zastępuje dom rodzinny i zaspokaja potrzebę przynależności, uznania, zrozumienia i bezpieczeństwa. Tutaj podopieczni zdobywają wiedzę na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjalnej i zawodowej w zależności od stopnia upośledzenia. Dzieci głęboko upośledzone nabywają umiejętności w oddziale rewalida-

cyjno-wychowawczym²³. 1 grudnia 2003 roku w dobroszyckiej placówce powstał Warsztat Terapii Zajęciowej Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, który jest placówką prowadzącą działalność w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Terapia prowadzona jest przez wykwalifikowaną kadrę terapeutów, rehabilitanta i psychologa. Do dyspozycji uczestników jest również pracownik socjalny. Jego działalność dotowana jest przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Podopieczni uczestniczą w zajęciach prowadzonych w 8 pracowniach: ceramicznej, gospodarstwa domowego, krawiecko - hafciarskiej, plastycznej, komputerowej, muzykoterapii, reedukacji, rehabilitacji²⁴. Każda z nich usprawnia uczestników w innej dziedzinie życia społecznego, zgodnie z opracowanymi „Indywidualnymi programami rehabilitacji”.

Warsztat Terapii Zajęciowej we Wrocławiu przy ul. Lwowskiej rozpoczął działalność w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej we Wrocławiu, a od 01 lipca 2002 r. kontynuuje ją w ramach Caritas Archidiecezji Wrocławskiej. Przeznaczony jest dla osób z niedorozwojem umysłowym. Realizuje zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, w efekcie której podopieczni mają szansę na możliwie niezależne, samodzielne i aktywne życie w środowisku. Codzienne zajęcia odbywają się w pracowni gospodarstwa domowego, dziewiarsko-ogrodniczej, plastycznej, ceramicznej oraz reedukacji umiejętności społecznych. Celem rehabilitacyjnych zajęć grupowych i indywidualnych jest podniesienie ogólnej sprawności ruchowej, praca nad koordynacją i koncentracją, korekta postawy ciała. Zajęcia dotyczą też umiejętności wyrażania

²³ Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w Dobroszycach, [w:] Archiwum Archidiecezji Wrocławskiej, s. 1-3.

²⁴ Zadania Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, dz. cyt., s. 4-6.

emocji, ekspresji, podstawowych uczuć, komunikacji werbalnej i niewerbalnej, budowania własnych potrzeb. Niepełnosprawni objęci są również opieką lekarską. Artykuły wytworzone przez podopiecznych warsztatu sprzedawane są na aukcjach i prezentowane na sympozjach, konferencjach. Dla uczestników zajęć organizowane są wycieczki, wyjścia do kina, teatru itp. Biorą też oni udział w różnych imprezach integracyjnych, między innymi w Dolnośląskich Olimpiadach Osób Niepełnosprawnych Lekkoatletycznych i Pływakich.

1 grudnia 2004 r. rozpoczął działalność Warsztat Terapii Zajęciowej w Małkowicach. Powstał on dzięki współpracy, staraniom i zaangażowaniu Kard. Henryka Gulbinowicza, Abpa Mariana Gołębiewskiego, Bpa Edwarda Janiaka, Starosty Wrocławskiego Andrzeja Wąsika, ówczesnego dyrektora Caritas Polska Ks. Adama Derenia oraz dyrektora Caritas Archidiecezji Wrocławskiej Ks. Mirosława Kiwki. Jego uczestnikami mogą być niepełnosprawni, którzy ukończyli 18 lat i posiadają odpowiednie wskazanie zawarte w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności. Codziennie, przez 7 godzin uczestniczą oni w zajęciach 6 pracowni: gospodarstwa domowego, muzykoterapii, komputerowej, rękodzieła, ogrodniczej, plastycznej i modelarni. Odpowiedzialni za poszczególne pracownie terapeuci, wspólnie z pracownikiem socjalnym i psychologiem opracowują i realizują indywidualne programy terapii każdego uczestnika. Źródłem finansowania Warsztatu są środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz dary od ludzi dobrej woli. Dzięki temu udział w zajęciach jest bezpłatny, a uczestnicy dowożeni są na miejsce specjalnie przystosowanym busem²⁵.

²⁵ Warsztat Terapii Zajęciowej w Małkowicach, [w:] Archiwum Caritas Archidiecezji Wrocławskiej, s. 1-2.

6. Caritas pamięta także o innych

Caritas Archidiecezji Wrocławskiej wspiera ofiary konfliktów zbrojnych, a także migrantów i uchodźców. Ta działalność zaowocowała różnorodnymi formami pomocy cudzoziemcom. W czasie ostatniej wojny na Bałkanach Caritas przyjęła 64-osobową grupę ofiar wojny w Kosowie, udzieliła wszechstronnej pomocy kurdyjskiej rodzinie, którą deportowano z Niemiec, a także zorganizowała ogólnopolskie seminarium „Problemy uchodźców we współczesnym świecie”. Debacie patronowali Bp E. Janiak, delegat Episkopatu Polski do spraw migracji, Adam Bernatowicz, przewodniczący Rady do spraw Uchodźców, Jaime Ruiz de Santiago, przedstawiciel Wysokiego Komisarza Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR). Przybyli na nie: Delegat Papieskiej Rady do spraw Migracji z Watykanu, misjonarze, reprezentanci władz państwowych i organizacji pozarządowych. Uchodźcy mogą liczyć na pomoc Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w zalegalizowaniu ich pobytu, ułatwienie dostępu do opieki medycznej, edukacji, a także pośrednictwo w kontaktach z przedstawicielami ich religii²⁶.

Pomoc Caritas Archidiecezji Wrocławskiej dociera także do ofiar klęsk żywiołowych w kraju i zagranicą. Korzystali z niej poszkodowani w wyniku trzęsienia ziemi w Turcji, Indiach, Mongolii, Iranie, powodzi z Czech, Niemiec i Ukrainy, a także mieszkańcy Dolnego Śląska i Małopolski.

W Archidiecezji Wrocławskiej działa obecnie ponad 100 Parafialnych Zespołów Caritas. Ich zadania obejmują między innymi: rozpoznawanie potrzeb i możliwości wsparcia

²⁶ W. Kalociński, O uchodźcach na Ostrowie Tumskim, [w:] www.wiadomości.ngo.pl

potrzebujących w środowisku lokalnym, świadczenie pomocy potrzebującym, w miarę możliwości również poprzez zakładanie placówek pomocowych, pozyskiwanie funduszy na działalność charytatywną, współpracę z diecezjalną centralą Caritas oraz innymi Zespołami. Zasadniczym źródłem finansowania działalności Caritas są fundusze państwowe i samorządowe, które na ogół nie pokrywają całości wydatków związanych z prowadzeniem placówek. Dlatego tak ważne jest pozyskiwanie indywidualnych ofiarodawców. Ich najmniejsza nawet pomoc jest tym cenniejsza, że ofiarowana w odruchu serca przy nabywaniu świecy, chlebka lub znicza. Pozyskiwane z ich sprzedaży środki umożliwiły zorganizowanie wypoczynku letniego dzieci i młodzieży, zakup posiłków w szkołach, pokrycie kosztów skomplikowanych zabiegów medycznych dla dzieci, a także pomoc najuboższym studentom, uczącym się na uczelniach Dolnego Śląska.

STRESZCZENIE

W dniu 16 listopada 1989 r. ks. kard Henryk Gulbinowicz, ówczesny metropolita wrocławski, powołał do istnienia Caritas Archidiecezji Wrocławskiej. Działalność tej organizacji charytatywnej polecił opiece świętych patronów Dolnośląskiej Ziemi, a zwłaszcza św. Jadwidze Śląskiej.

Działalność Caritas Archidiecezji Wrocławskiej dotyka różnych sfer. Jedną z najbardziej zasadniczych jest troska o dzieci i młodzież pochodzące najczęściej ze środowisk nacechowanych ubóstwem i patologią społeczną. Dla nich Caritas prowadzi świetlice środowiskowe i socjoterapeutyczne, aby zaspokoić im potrzeby bezpieczeństwa, akceptacji, budowy poczucia własnej wartości oraz służyć pomocą psychologiczną. Dzieci

i młodzież w świetlicach uczą się, bawią, otrzymują posiłki, a w czasie wakacji wyjeżdżają na kolonie letnie. Caritas realizuje również program dożywiania dzieci i młodzieży w szkołach. Tą formą pomocy objęto uczniów z kilkuset placówek oświatowo-wychowawczych Dolnego Śląska. Caritas Archidiecezji Wrocławskiej jako pierwsza instytucja podjęła się prowadzenia szkół podstawowych, którym groziła likwidacja. Swoją opieką objęła również wielką rzeszę bezdomnych i żyjących w obszarze skrajnego ubóstwa. Ta organizacja charytatywna nie pozostaje obojętna na problem starości i choroby. W prowadzonych przez Caritas domach opieki znajdują schronienie osoby w podeszłym wieku, chorzy somatycznie, a także upośledzeni intelektualnie i psychicznie oraz osoby niepełnosprawne. Caritas Archidiecezji Wrocławskiej wspiera ofiary konfliktów zbrojnych, a także migrantów i uchodźców. Jej pomoc dociera także do ofiar klęsk żywiołowych w kraju i za granicą.

SUMMARY

On the 16th of November 1989 the Metropolitan of Wrocław announced a decree that created the Wrocław Archdiocese Caritas. The Wrocław Archdiocese Caritas' work was entrusted to the care of the Saint Patrons of Lower Silesia Ground, especially St. Hedwig of Silesia.

The Wrocław Archdiocese Caritas works in various areas. One of the most general of them is caring for children and youth from poor and pathological families. Caritas provides them environment day rooms and sociotherapy in order to satisfy their needs for safety, acceptance, building a feeling of

own worth and give psychological help. In these day rooms the children and youth learn, play, receive meals, and during vacation breaks they go on holidays. Caritas also feeds children and youth in schools. This form of help has already fed pupils of hundreds of schools in Lower Silesia. The Wroclaw Archdiocese Caritas, as the first in Poland, took on managing elementary schools that would otherwise have been disassembled. The Wroclaw Archdiocese Caritas helps a great amount of homeless and extremely poor people. The Wroclaw Caritas is not indifferent to the problems of ageing and sickness. Caritas' rest-homes give shelter to elderly, somatically ill, as well as intellectually and physically impaired. The Wroclaw Archdiocese Caritas also helps victims of armed conflicts, especially migrants and refugees. Its help also extends to victims of natural disasters in Poland and abroad.